

Arteveldehogeschool
Katholiek Hoger Onderwijs Gent

Bachelor in het onderwijs:
kleuteronderwijs

J. Gerardstraat 18
9040 Sint-Amandsberg

EEN KIND MET KLEURZINSTOORNIS?

Wat nu?!

Begeleider(s) Tom Ollieuz

Academiejaar: 2012 – 2013

Bachelorproef voorgedragen door:
Lisa VAN SCHAİK
tot het bekomen van
het diploma kleuteronderwijzer(es)

Opleiding Bachelor in het onderwijs: kleuteronderwijs
AJ 2012-2013 - Samenvatting bachelorproef
Titel: Een kind met kleurzinstoornis?
Subtitel: Wat nu?!

Student(en): Lisa van Schaik

Begeleider(s): Tom Ollieuz

Zoektermen: kleurenblindheid, kleurzinstoornis, onderwijs

Samenvatting:

5-8% van de jongens heeft een vorm van kleurzinstoornis of volledige kleurenblindheid. Wie goed kan rekenen, weet dat er gemiddeld 1 kind met deze stoornis in een klas van 20 leerlingen zit. Toch is hierover weinig bekend bij de leerkrachten. Het doel van mijn bachelorproef is dan ook om deze stoornis onder de aandacht te brengen en leerkrachten bij te staan wanneer deze beperking bij een kind in hun klas wordt vastgesteld. Wat is het? Welke vormen bestaan er allemaal en hoe ernstig is het? Hoe gaan we daarmee om? Wat voor problemen levert dit op voor het kind zelf en hoe kunnen we aan de noden van deze kinderen tegemoet komen?

In deze bachelorproef (met bijhorende brochure) staat vermeld hoe leerkrachten, opvoeders, ouders, ... tegemoet kunnen komen aan de noden van een kind met deze stoornis. Daarnaast staat hierin ook wat uitleg vermeld over wat kleurzinstoornis is en welke vormen hiervan bestaan. Hoe iemand kleurzinstoornis ervaart, is voor iedereen anders. De ene persoon heeft er last van, de andere dan weer niet of minder. Deze stoornis hebben, kan ook storend zijn in het klasgebeuren en dat is waar deze bachelorproef aan wil werken. Het wil leerkrachten bijstaan om die punten die voor problemen kunnen zorgen te gaan verlichten.

Kleurzinstoornis is bij de meeste mensen bekend onder de naam "kleurenblindheid". Toch wordt deze term eigenlijk foutief gebruikt. De meeste mensen met "kleurenblindheid" hebben eigenlijk een kleurzinstoornis. Hierbij werken er enkele kegeltjes in het oog minder goed. Daardoor ontstaat er een stoornis in het zien van bepaalde kleuren. De kegeltjes zorgen ervoor dat we licht kunnen waarnemen. We hebben drie soorten kegeltjes: rood, blauw en groen. Door deze kegeltjes in meerdere of mindere mate met elkaar te mengen, zien we ook andere kleuren en andere tinten. Wanneer één (of meer) van deze kegeltjes defect is/zijn, heeft de persoon een kleurzinstoornis. Wanneer alle kegeltjes defect zijn, spreken we van kleurenblindheid.

De andere kleuren zien zij dus wel. Toch is de naam "kleurenblindheid" geen onbestaande term. Deze term is een vorm van kleurzinstoornis. Het is een term die gebruikt wordt voor mensen die geen enkele kleur kunnen zien. Zij zien dan zwart, wit en grijs. Hier zorgen de staafjes voor.

VOORWOORD

Dit artikel kwam tot stand vanuit een persoonlijke interesse voor de “medische kant” van de mens. Ik sta ook open voor kinderen die “anders” zijn en ik wil hier graag meer over te weten komen. Dan kan ik hier later, als ik in de praktijk sta, gebruik van maken als ik te maken krijg met kinderen met deze beperking.

Wanneer mensen denken aan een beperking, dan denkt men onmiddellijk aan mensen met een mentale of fysieke “handicap”, maar niets is minder waar. Je kan aan mensen niet zien dat ze kleurenblindheid of kleurzinstoornis hebben, maar dat wil niet zeggen dat ze er geen last van hebben. Door ouder te worden leren ze zich wel uit de slag trekken en natuurlijk zijn er, zoals bij elke beperking, ook hier gradaties. Bij kleuters is kleurenblindheid of kleurzinstoornis vaak nog niet ontdekt. Toch zijn zij ergens “beperkt” in hun kunnen. Het seriëren of classificeren van voorwerpen kan zorgen voor problemen, net als het correct inkleuren van een tekening (denk maar aan kleuren op nummer waarbij de kleuren dicht bij elkaar liggen zoals oranje en lichtbruin). We staan er niet bij stil en weten als leerkracht vaak ook te weinig hoe we er mee moeten omgaan en hoe we aan de zorgen van kinderen met kleurenblindheid/kleurzinstoornis moeten tegemoetkomen wanneer het is vastgesteld. Net als bij andere beperkingen willen we kinderen uiteraard ook hier niet gaan labelen. Door deze bachelorproef wil ik leerkrachten informeren, tips bezorgen en alle nodige informatie in een brochure bundelen.

Bij het tot stand komen van deze bachelorproef en de bijhorende brochure, heb ik hulp gekregen van enkele mensen. Zo ben ik op bezoek geweest in het Vrij CLB Regio Gent (Halvemaanstraat) en heb daar een gesprek gehad met Dokter K. Van Herzeele. Ik wil haar graag bedanken voor de informatie en de foto's. Daarnaast wil ik ook oogcentrum Dr. E. Van Caelenberghe bedanken voor de informatie en foto's. Vervolgens wil ik ook Dokter S. Jacobs bedanken voor de informatie. Ik wil ook Tom Ollieuz, lector aan de Arteveldehogeschool bedanken voor de tips, adviezen en hulp bij het uitwerken van deze bachelorproef en de bijhorende brochure. Tenslotte wil ik ook graag de jongens bedanken die meegewerkt hebben aan het interview en die bereid waren aan deze bachelorproef hun steentje bij te dragen.

Lisa van Schaik

INHOUDSOPGAVE

<u>Voorblad</u>	1
<u>Samenvatting</u>	2
<u>Voorwoord</u>	3
<u>Inhoudsopgave</u>	4
<u>Een kind met kleurzinstoornis? Wat nu?!</u>	6
1. Kleurenblindheid versus kleurzinstoornis	6
2. Kleurzinstoornis in al zijn vormen/soorten/types	7
2.1. Kleurzinverzwakking	7
2.1.1. Roodzwakte	7
2.1.2. Groenzwakte	7
2.1.3. Blauwzwakte	8
2.2. Blindheid voor één grondkleur	7
2.2.1. Roodblindheid	7
2.2.2. Groenblindheid	7
2.2.3. Blauwblindheid	8
2.3. De verregaandere vormen van kleurzinstoornissen	8
2.3.1. Monochromasie	8
2.3.2. Volledige kleurenblindheid	8
3. Een kind met kleurzinstoornis (of een vermoeden) in de klas	8
3.1. Kleurenblindheid/kleurzinstoornis vaststellen	8
3.2. Kinderen zelf testen op deze beperking (in de klas)	9
3.3. Tips om aan kinderen met kleurzinstoornis tegemoet te komen	9
3.3.1. Contrastverschillen (Timmer, 2006)	9
3.3.2. Ingekleurde tekening op schoolbord (Timmer, 2006; Nieuw Adviescentrum voor School en Ouders ~"De Lantaarn, s.d.)	9
3.3.3. Aanbrengen van materialen (Timmer, 2006)	9
3.3.4. Zelfcorrigerend materiaal (Klaver, 2007)	10
3.3.5. Puzzelen (Klaver, 2007)	10
3.3.6. Groepsverdeling a.d.h.v. Kleuren (klaver, 2007)	10
3.3.7. Kleuren leren kennen en benoemen (Dr. Van Herzeele, 2013)	10
3.3.8. Opdrachten met kleurnamen (Nieuw Adviescentrum voor School en Ouders ~"De Lantaarn, s.d.)	10
a. Kleuren als aanwijzing	10
b. Kleuren die een boodschap inhouden	10
c. Opdrachten waarin een kleurnaam is verwerkt	11

3.3.9. Tips van personen met kleurzinstoornis.....	11
a. Noteren van kleuren (Persoon met kleurzinstoornis, 2013; Nieuw Adviescentrum voor School en Ouders ~"De Lantaarn, s.d.)	11
b. Zichzelf behelpen	11
c. Associatie	11
d. Een leerkracht kan de kleuren benoemen.....	11
e. Bewust maken van kleuren en er mee leren omgaan	11
f. Verhalen voorlezen	12
4. Een kind met kleurzinstoornis: "gehandicapt" of toch niet?	12
5. Etiketje hier, labeltje daar... (kinderen in hokjes duwen: een gevaar)	12
6. Welke leerplandoelen houden verband met kleurenblindheid?	12
7. Van idee tot resultaat: aan de slag met kleurenblindheid	13
8. Het ontstaan van een brochure voor leerkrachten.....	13
9. Waar kan u de brochure raadplegen?.....	14
10. Tot slot.....	14
<u>Bibliografische lijst</u>	15

EEN KIND MET KLEURZINSTOORNIS? WAT NU?!

Een bruine kruin, een groene stam. Het lijkt misschien raar, maar voor Pieter zag een boom er zo uit. Wanneer hij aan het kleuren was, zagen de ouders en leerkrachten dan ook zo een boom op zijn blad verschijnen. Het waren de eerste tekenen van kleurzinstoornis, die later in het CLB werden vastgesteld...

1. Kleurenblindheid versus kleurzinstoornis

Een eerste doel van deze bachelorproef is voor mezelf eens duidelijk stellen wat kleurenblindheid nu juist is. Een kleine rondvraag leerde al snel dat we de term "kleurenblindheid" eigenlijk foutief gebruiken. De reden hiervoor is dat iemand die kleurenblind is helemaal geen kleuren ziet. Hij ziet enkel zwart, wit en grijs tinten. In dit geval werkt geen enkel kegeltje. De staafjes werken wel. Zij zorgen ervoor dat we zwart, wit en grijs tinten kunnen zien. Iets wat iemand met volledige kleurenblindheid wel kan zien. De staafjes zorgen er eveneens ook voor dat wij zelfs in het schemerdonker iets kunnen zien. Volledige kleurenblindheid is uiterst zeldzaam. (Spileers, 1994; Sagasser, 1989; Uvijls & Mortier, 1990; Timmer, 2006)

Een betere term voor deze beperking is "kleurzinstoornis" (Spileers, 1994; Sagasser, 1989; Uvijls & Mortier, 1990; Timmer, 2006). Hierbij ziet de patiënt wel nog kleuren, maar zijn bepaalde kleuren (meestal rood en groen) verstoord. De stoornis situeert zich in de kegeltjes. De kegeltjes bevinden zich in het netvlies en zorgen ervoor dat we kleuren kunnen waarnemen en heel veel kleurschakeringen kunnen onderscheiden. Er zijn drie soorten kegeltjes: rood, groen en blauw. Als er aan één van de kegeltjes een beschadiging ontstaat, dan ga je de kleuren "anders zien" (bv. grijzer, minder rood, of minder groen dan normaal). Een andere mogelijkheid is ook dat je de kleuren niet goed kan onderscheiden (bv. rood en groen of geel en blauw). (Spileers, 1994; Sagasser, 1989; Uvijls & Mortier, 1990; Timmer, 2006).

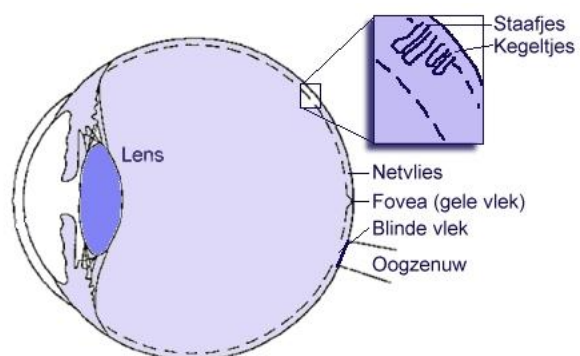
Hoe werkt ons oog?

1. Staaftjes

De staafjes zorgen ervoor dat we zwart, wit en grijs tinten kunnen zien. Zij zorgen er ook voor dat we in het schemerdonker dingen kunnen waarnemen. De staafjes kunnen we terugvinden in het netvlies van ons oog.

2. Kegeltjes.

De kegeltjes zorgen ervoor dat we kleuren kunnen zien. Er zijn drie soorten kegeltjes: rood, groen en blauw. Door een combinatie van deze kegeltjes kunnen we ook andere kleuren zien. Net als de staafjes bevinden ook de kegeltjes zich in het netvlies.

Deze afwijking is meestal aangeboren en kan niet behandeld worden. In heel uitzonderlijke gevallen kan een oogziekte of ongeval de oorzaak zijn. Wanneer de oorzaak een oogziekte betreft en de oogziekte kan worden genezen, dan kan de kleurenblindheid/kleurzinstoornis vaak ook worden verholpen. (Dr. Jacobs, 2013, p. 1).

De stoornis komt vooral voor bij jongens/mannen. (Bergsma, 1994). Dit heeft te maken met erfelijkheid. Voor meer informatie hierrond verwijst ik graag naar mijn brochure.

2. Kleurzinstoornis in al zijn vormen/soorten/types

Eerst en vooral gaan we een indeling maken volgens de graad waarin men last heeft van deze stoornis. (Uvijls & Mortier, 1990)

2.1. Kleurzinverzwakking

Wanneer men een kleurzinverzwakking heeft, werken één van de drie kegelmecanismen onvoldoende. Daardoor is de gevoeligheid voor één kleur verminderd en zal de persoon de kleuren niet normaal kunnen zien.

2.1.1. Roodzwakte

De kegeltjes die zorgen voor het zien van de rode kleur werken verminderd. Wanneer je kleuren gaat mengen, zullen de ogen de kleuren in een andere verhouding gaan mengen. Hierdoor zal een persoon die roodzwak is meer rood gaan gebruiken.

2.1.2. Groenzwakte

Wanneer een persoon groenzwak is, dan werken de kegeltjes voor de groene kleur minder goed. Wanneer je kleuren gaat mengen, zullen de ogen ook hier in een andere verhouding gaan mengen. In dit geval zal de persoon meer groen gaan gebruiken.

2.1.3. Blauwzwakte

Het principe is hetzelfde als bij roodzwakte en groenzwakte. Alleen gaat het hier om de blauwe kegeltjes en zullen de ogen bij het mengen meer blauw gaan gebruiken.

2.2. Blindheid voor één grondkleur

In dit geval zal één van de kegeltjes niet werken. Hierdoor kan je die kleur niet zien. Ook hier kunnen we drie types gaan onderscheiden.

2.2.1. Roodblindheid

In dit geval zal je de rode kleur niet zien, omdat de kegeltjes van de rode kleur het laten afweten.

2.2.2. Groenblindheid

Bij dit soort blindheid werken de groene kegeltjes niet, waardoor je de groene kleur niet zal kunnen waarnemen.

2.2.3. Blauwblindheid

Tenslotte heb je ook nog blauwblindheid. Mensen die deze vorm van blindheid hebben zullen de blauwe kleur niet kunnen waarnemen, aangezien de kegeltjes voor de blauwe kleur defect zijn.

2.3. De verregaandere vormen van kleurzinstoornissen

2.3.1. Monochromasie

“Mono” betekent één. “Chroma” staat voor kleur. Wanneer een persoon lijdt aan monochromasie wil dat zeggen dat er twee van de drie kegelmecanismen ontbreken. Wie goed kan rekenen, weet dus dat er dan maar één kleur meer overblijft die je wel kan zien. Vandaar monochromasie.

2.3.2. Volledige kleurenblindheid

Tenslotte kan je ook nog volledig kleurenblind zijn. In dit geval kan je geen enkele kleur zien, omdat alle drie de soorten kegeltjes defect zijn. Je kan je dan afvragen wat die persoon dan wel ziet. Daar kunnen we duidelijk over zijn: alleen wit en grijs tinten. De echte kleuren worden daardoor ook als grijs tinten waargenomen. Die persoon zal alleen helderheidsverschillen zien en geen kleuren.

3. Een kind met kleurzinstoornis (of een vermoeden) in de klas

Het doel van dit artikel is om leerkrachten en toekomstige leerkrachten (waaronder ook mezelf) te informeren over deze stoornis. Het komt vaker voor dan we denken. Ongeveer 5-8% van de mannen heeft deze aandoening. (Jacobs, 2013, p. 1). Wie goed kan rekenen beseft dus dat er in een klas van ongeveer 20 kleuters wel iemand kan zitten met kleurenblindheid of kleurzinstoornis. Een beetje achtergrondinformatie, kant en klaar, in de kast hebben liggen of ergens kunnen verkrijgen, zal voor leerkrachten dan ook een welkome hulp zijn op momenten dat ze het nodig hebben.

Het is wel zo dat kleurenblindheid en kleurzinstoornis in de kleuterklas vaak nog niet vastgesteld zijn bij de kinderen. Enerzijds misschien omdat ze te klein zijn, maar anderzijds ook omdat er niet echt bij stilgestaan wordt. Tenzij er echt een vermoeden is, door de handelingen van het kind (bv. voorwerpen niet correct kunnen seriëren of classificeren volgens kleur en wanneer het, daarbovenop, ook nog eens voorkomt in de familie. (Deze stoornis is genetisch bepaald)). (Dr. Van Herzeele, K. CLB-medewerker en de medewerkers in de praktijk van Dr. Van Caelenberghe, oogarts).

3.1. Kleurenblindheid/kleurzinstoornis vaststellen

In Vlaanderen worden kinderen systematisch getest in het eerste leerjaar tijdens hun bezoek aan het CLB. Wanneer de test positief is, wordt hij in het vijfde leerjaar herhaald. Dat is ook de reden dat we dit van kleuters vaak nog niet weten. Als er een vermoeden is, kan de kleuterleidster in samenspraak met de ouders wel contact opnemen met het CLB voor een test. (Dr. Van Herzeele, K. CLB-medewerker)

3.2. Kinderen zelf testen op deze beperking (in de klas)

Eerst en vooral is het belangrijk om te weten dat je een kind niet kan testen op kleurenblindheid door hem/haar de kleuren te laten benoemen. Het is zo dat kinderen de kleuren vaak goed kennen door hun ervaringen hierin. (Nieuw Adviescentrum voor School en Ouders ~ "De Lantaarn", s.d). Wat je wel zou kunnen doen is het kind kralen laten sorteren per kleur. Kleuren zoals rood, groen, blauw en geel zijn de beste kleuren om te gaan sorteren. Kleuren die sterk lijken op elkaar worden beter vermeden (denk maar aan bv. appelblauwzeegroen tussen kleuren als blauw en groen). Op die manier kan je als leerkracht zien welke kleuren gelijk worden waargenomen door de kleuter. Hierbij kan je best ook het proces observeren. Soms verplaatst het kind een kraal van het ene naar het andere groepje en vormen uiteindelijk een eigen groepje. Hieruit kan je opmaken welke kleuren voor het kind heel erg op elkaar lijken. (Klaver, 2007). Wanneer het kind hier fouten in maakt, hoef je nog niet direct te panikeren. Deze oefening kan een indicatie geven, maar is geen betrouwbare bron om een oordeel te vellen over het al dan niet hebben van deze stoornis. Het kan wel een aanleiding zijn om het kind door te verwijzen naar bv. het CLB voor een betrouwbare test.

Het kind een test laten maken op internet is geen goed idee. Deze testen zijn niet 100% betrouwbaar. Voor meer informatie hieromtrent verwijst ik graag naar mijn brochure.

3.3. Tips om aan kinderen met kleurzinstoornis tegemoet te komen

3.3.1. Contrastverschillen (Timmer, 2006)

"Het gebruik van wit krijt op een groen bord is voor die kinderen beter te onderscheiden dan het gebruik van gekleurd krijt. Dat komt, omdat het contrastverschil van wit krijt op een groen bord groter is dan van gekleurd krijt op een groen bord."

3.3.2. Ingekleurde tekening op schoolbord (Timmer, 2006; Nieuw Adviescentrum voor School en Ouders ~ "De Lantaarn", s.d)

Wanneer je een ingekleurde tekening op een schoolbord maakt, kan je best eerst de hoofdlijnen (de contouren) met wit krijt tekenen. Op die manier kan een kleurenblinde kleuter de kleurvlakken beter van elkaar onderscheiden. Die vlakken kan je dan later inkleuren met gekleurd krijt. Langs de andere kant, wanneer je een bijzonder creatieve tekening wil maken, is het niet altijd nodig om die dan "om zeep" te helpen door die witte contouren, omdat er één kleurenblinde kleuter in de klas zit. Het kan ook interessant zijn om te weten dat, wanneer je met rood krijt op een zwart bord tekent, een kleuter met deze afwijking niets op het bord zal zien staan.

3.3.3. Aanbrengen van materialen (Timmer, 2006)

Wanneer je materialen wil aanbrengen in de kring, dan kan je er maar beter voor zorgen dat hierbij duidelijke vormen gebruikt worden. Die vormen ondersteunen dan het kind met kleurenblindheid. Een ander belangrijk puntje is het contrastverschil tussen de vormen en de achtergrond. Wanneer je donkere vormen wenst te gebruiken, kan je beter een wit kleed als achtergrond gebruiken.

3.3.4. Zelfcorrigerend materiaal (Klaver, 2007)

Voor kinderen met kleurzinstoornis is werken met zelfcorrigerend materiaal (denk maar aan Mini-loco, ...) niet evident. Zo wordt wel eens iets fout gerekend, omdat het kind het niet kon zien. Daarom is het belangrijk om het kind hier bij te begeleiden.

3.3.5. Puzzelen (Klaver, 2007)

Voor kinderen met deze beperking die nog niet goed kunnen puzzelen, kan je best puzzels met veel primaire kleuren en grote contrasten aanbieden.

3.3.6. Groepsverdeling a.d.h.v. kleuren (Klaver, 2007)

Wanneer je, bijvoorbeeld tijdens de turnles, groepsverdelingen maakt, kan je beter geen rode en groene lintjes of hesjes tegelijk gebruiken. Je kan dit oplossen door bijvoorbeeld één team lintjes of hesjes te geven of door gebruik te maken van andere kleuren (zoals geel en (donker)blauw).

3.3.7. Kleuren leren kennen en benoemen (Dr. Van Herzele, 2013)

Kinderen zullen na een tijd de kleuren leren kennen net zoals wij ze kennen. Alleen zullen zij de kleuren anders zien dan dat wij ze zien. Daarom kan je met je klas een thema rond kleuren uitwerken. Je vraagt aan de kinderen om gedurende enkele dagen alleen maar rode t-shirts te dragen. Rond deze kleur werk je dan gedurende meerdere dagen in de klas. Je laat de kls een rood voorwerp meebrengen, met rode verf schilderen, Na een 3 à 4-tal dagen werk je rond een andere kleur (bv. blauw) waarbij je hetzelfde doet. Het is natuurlijk wel belangrijk om alles leuk en speels te houden. Door dit thema en deze activiteiten kom je tegemoet aan de noden van de kleuter met kleurenblindheid, maar verlies je ook de andere kleuters niet uit het oog.

Terwijl je dit thema uitwerkt, leer je de kinderen wat welke kleur is. Wat voor mij rood is, zal voor een kleuter met kleurzinstoornis een andere kleur zijn en voor een kind met volledige kleurenblindheid zal dit een grijstint zijn. Je leert de kinderen die kleur of die grijstint te koppelen aan wat voor ons "rood" is.

3.3.8. Opdrachten met kleurnamen (Nieuw Adviescentrum voor School en Ouders ~ "De Lantaarn", s.d)

a. Kleuren als aanwijzing

Als kleuren gebruikt worden om een aanwijzing te geven, gebruik dan bij voorkeur geel, blauw, wit of zwart in plaats van groen. (Bijvoorbeeld bij de opdracht: schrijf alle woorden over waaronder ik een gele streep heb gezet.) Nog beter is om aan de kleur een patroon te koppelen. (Bovenstaande opdracht zou dan luiden: schrijf alle woorden over waaronder ik een gele golflijn heb gezet.) Dat kan ook helpen als men de kleuren rood of groen wil gebruiken.

b. Kleuren die een boodschap inhouden

"Als kleuren ook een boodschap inhouden, bijv. groen = starten en rood = stoppen, schrijf dan de betreffende woorden erbij."

c. Opdrachten waarin een kleurnaam is verwerkt

Let op bij opdrachten waarin een kleurnaam is verwerkt. Zoals hierboven. Bijv. als het gaat om de onderstreepte woorden en die streep is toevallig geel, luidt de opdracht: 'schrijf alle woorden over waaronder ik een gele streep heb gezet'. Maar een kleurenblinde kan denken: "Er zijn ook woorden waaronder een anders gekleurde streep staat, maar ik zie ze niet". Hij zoekt in dit geval dus voor niets. Beter was: '... waaronder ik een streep heb gezet'.

3.3.9. Tips van een persoon met kleurenzinstoornis

a. Noteren van de kleuren (Persoon met kleurzinstoornis, 2013; Nieuw Adviescentrum voor School en Ouders ~ "De Lantaarn", s.d)

Een tip voor de leerlingen van de lagere school (en ouder) kan zijn om op je kleurpotloden, stiften, balpennen, ... het woord "blauw", "rood", "paars", "geel", ... te laten schrijven door een persoon die de kleuren wel correct ziet. Op die manier kan je jezelf in de klas behelpen en vermijd je fouten.

Een andere oplossing zijn potloden in een blikken doos. Deze tip kreeg ik van iemand met kleurzinstoornis die ik interviewde. Hij wist de volgorde van de kleuren vanbuiten (en ter ondersteuning hingen op sommige potloden nog klevertjes met de naam op (zie hierboven). De potloden waarop geen klever hing kon hij, doordat hij de volgorde kende, toch nog juist nemen. Wanneer ze niet in de doos (in de juiste volgorde) lagen, maar gewoon door elkaar op tafel, verwarde hij wel eens lichtbruin met oranje.

b. Zichzelf behelpen

Kinderen leren, door ouder te worden en door ervaring, zichzelf behelpen. De geïnterviewde persoon, vertelde me over zijn hobby: competitiezwemmen. Hij moest heel vaak op de klok aan de overkant van het zwembad kijken om te weten hoeveel rust ze mochten nemen na elke oefening. De klok had vier wijzers met een verschillende kleur. Op die afstand kon hij de kleuren slecht zien en keek toen altijd (hoe ironisch ook) naar de minst zichtbare - gele - wijzer.

c. Associatie

Een tip van iemand met kleurenblindheid is om kleuren die je niet direct herkent te associëren met een andere kleur. Bv. het is licht van kleur, het lijkt op gras, dus het is groen!

d. Een leerkracht kan de kleuren benoemen

Als er leerlingen met kleurenblindheid of kleurzinstoornis in de klas zitten, is het belangrijk om er op te letten dat je de kleuren mondeling zegt/benoemt (die ze nodig hebben, die er op die tekening of op dat patroon staan, ...). Het is voor hen een hele hulp om te weten welke kleur het is. Leerkrachten gaan er altijd van uit dat iedereen wel weet welke kleuren je ziet, maar voor mensen met kleurzinstoornis kan dit voor problemen zorgen.

e. Bewust maken van kleuren en er mee leren omgaan

Het is van belang om de kinderen in de kleuter- en lagere school zeker bewust te maken van alle kleuren en er mee te leren omgaan (denk maar aan de kleurencirkel).

f. Verhalen voorlezen

Tijdens het voorlezen van verhalen kan het helpen om niet enkel de prentjes te tonen, maar ze ook te beschrijven. Zo heeft iedereen een correct beeld van wat er in dat bepaalde verhaaltje gebeurt en benoem je nog eens de kleuren, zodat ze dit kunnen inprenten.

4. Een kind met kleurzinstoornis: “gehandicapt” of toch niet?

Het artikel kan leerkrachten en toekomstige leerkrachten helpen, doordat zij hiermee onmiddellijk aan de slag kunnen. Ook de uitbreiding op dit artikel (namelijk de brochure) is toegankelijk gemaakt voor iedereen die er interesse in toont. Verder in dit artikel staat er beschreven waar de bachelorproef terug te vinden is. Waarom zijn dit artikel en de brochure nuttig? Het bestaat enerzijds uit achtergrondinformatie en anderzijds uit tips om er mee om te gaan (of tegemoet te komen aan de noden van het kind) in de klas.

Zoals men in de cursus van zorg verdiepen (2012) zo mooi stelde is iemand pas “gehandicapt” wanneer de omgeving het kind in zijn doen en laten beperkt. Het is dus een belangrijke uitdaging voor leerkrachten om tegemoet te komen aan de beperking van dat kind en hem niet “scheef” te bekijken. Als wij als leerkrachten en toekomstige leerkrachten al openstaan voor de problematiek bij deze kinderen en met enkele tips aan de slag willen gaan om kinderen vooruit te helpen, dan kunnen kinderen vooruit geholpen worden. Alle kleine beetjes helpen. Vaak hebben kinderen er ook geen last van, maar dit is zeker niet te veralgemenen.

5. Etiketje hier, labeltje daar... (kinderen in hokjes duwen: een gevaar)

Toch moeten we ook opletten dat we kinderen niet nodeloos gaan labelen. Denk eenvoudig weg maar eens aan ADHD. Van een kind dat niet rustig is, wordt vaak al gezegd: “hij zal wel ADHD hebben”. Wij als (toekomstige) leerkracht zouden nochtans beter moeten weten. Maar ook bij kleurenblindheid moeten we er over waken dat de leerkrachten geen doktertje gaan spelen en kinderen niet zomaar gaan labelen zonder grondig onderzoek en zonder vaststelling door een arts. Iedereen is anders, iedereen is uniek en we moeten dat aanvaarden. U zou toch ook niet graag in een hokje gestopt worden? En tegenwoordig zijn er zoveel hokjes, zoveel labels en vooral: zoveel vooroordelen! (Verhaege, CVZ Magazine)

Vooroordelen en veroordelen van mensen. Het gebeurt zo gemakkelijk en iedereen trapt wel eens in die val. Daarom kan het je ook al helpen als je je bewust bent van het feit dat je vooroordelen hebt. Wanneer je je daar bewust van bent kan je een stap verder gaan en kan je informatie gaan vergaren omtrent de stoornis van het kind en de mate waarin het kind deze stoornis heeft. Dit is bij iedereen anders, net als het type kleurzinstoornis.

6. Welke leerplandoelen houden verband met kleurenblindheid?

VVKBaO: Deelleerplan Muzische Opvoeding - Beeldende Opvoeding: 13. Het beeldaspect “kleur” ervaren en toepassen. Dat houdt in: 13.1. kleuren onderscheiden en ordenen (classificeren en seriëren).

Op dat moment moet de kleuter een opdracht uitvoeren en is het belangrijk dat hij de kleuren correct serieert/classificeert. Als een kleuter hier de ene fout na de andere tegen maakt, dan kan je je al eens vragen beginnen stellen. Maar ook dit kan afhangen van kind tot kind en van

persoon tot persoon. Voor Pieter bijvoorbeeld hoeven opdrachten met seriëren en classificeren geen problemen te vormen, zolang de leerkracht er maar voor zorgt dat de kleurverschillen groot genoeg zijn. De leerkracht kan dus best eerst seriëren en classificeren met grote kleurverschillen. Als het kind zelfs hier de mist ingaat, dan kan de leerkracht zich maar beter vragen beginnen stellen. Ziet het kind niet goed? Heeft hij problemen met kleuren?, ... (zie ook 3.2. kinderen zelf testen op deze beperking (in de klas)).

Kleurenblindheid kan ook aan denkvorming gelinkt worden. Denk maar aan een mededelend implicatiespel waarin kleur een rol speelt (bv. een rood bloemetje met een geel hartje) of 1-1-relatie (bv. zet elk paars bloemetje in een blauwe bloempot). Een passend doel voor bijvoorbeeld een mededelend implicatiespel kan zijn: VVKBaO: Leerplan Wereldoriëntatie: Overkoepelende doelstellingen: 0.14: kinderen kunnen informatie ordenen, rubriceren, classificeren: 0.14.3. dat houdt in dat ze kunnen ordenen naar kleur.

7. Van idee tot resultaat: aan de slag met kleurenblindheid

Elk creatief proces (en dus ook deze bachelorproef) begint met een grondige brainstorm rond het thema. Oorspronkelijk vertrok deze brainstorm vanuit het thema “kleuren en kleuren mengen”. Vanuit deze brainstorm kwam het woord “kleurenblindheid”. De bronnen die bij deze bachelorproef aan te pas kwamen, zijn boeken uit de bibliotheek, internet, gesprekken met een medewerker van oogcentrum E. Van Caelenberghe, Dr. Van Herzeele van het CLB en met dr. Jacobs (oogarts). Later hebben ook Daan en Pieter hun steentje aan dit artikel bijgedragen. Daan heeft volledige kleurenblindheid en Pieter heeft een kleurzinstoornis. Dankzij hen kon dit artikel rekenen op informatie van enkele “ervaringsdeskundigen”. Zij hebben ook enkele tips aangebracht die leerkrachten kunnen helpen om kinderen met kleurzinstoornis/kleurenblindheid in de kleuterklas te begeleiden.

8. Het ontstaan van een brochure voor leerkrachten

Deze brochure is voortgevloeid uit bovenstaand proces. Tijdens het verzamelen van relevante informatie werd duidelijk dat de gehanteerde terminologie soms moeilijk te begrijpen is voor mensen die geen medische achtergrond hebben. Voor deze lezer hebben die moeilijke termen geen inhoud. De vlotheid in het lezen boet dan in voor de veelheid aan informatie.

De brochure biedt eveneens deze correcte en duidelijke informatie, maar is specifiek gericht op leerkrachten, opvoeders, ouders, ... zonder medische achtergrond. Een vlotte leesbaarheid staat hierbij centraal. Moeilijke woorden worden dan ook duidelijk uitgelegd. De brochure biedt ook tips aan die (toekomstige) leerkrachten kunnen helpen om aan de noden van een kind met kleurenblindheid/kleurzinstoornis tegemoet te komen. Hieronder staat beschreven waar de brochure terug te vinden is.

9. Waar kan u de brochure raadplegen?

Mediatheek Arteveldehogeschool Campus Sint-Amandsberg	Jospeh Gérardstraat 18 9040 Sint-Amandsberg
Vrij CLB Gent (Vrij Centrum voor Leerlingenbegeleiding Gent)	Via intranet van het Vrij CLB Gent op volgende website: http://www.vclbgent.be Via de uitleenbank van het Vrij CLB Gent (onder de categorie “zintuigen”)
VWVJ (Vlaamse Wetenschappelijke Vereniging voor Jeugdgezondheidszorg vzw)	Via de databank op onderstaande website: www.vwvj.be

10. Tot slot

Het artikel begon met de vraag: “hoe kan ik het best omgaan met een kind met kleurzinstoornis/kleurenblindheid”. Het heeft geen zin van met de handen in het haar te zitten, maar wel om oplossingen te gaan zoeken die het kind vooruithelpen en die het kind helpen om zelfvertrouwen op te bouwen in plaats van afgebroken te worden door kinderen die wel al eens durven lachen. Pesten is de dag van vandaag schering en inslag. We moeten het ook niet gaan zoeken, denk ik dan. Enkele tips voor de leerkracht kunnen er al voor zorgen dat kinderen, bij wie het nog niet is vastgesteld of bij wie het wel is vastgesteld maar het liever niet tentoon spreiden, zich kunnen behelpen zonder uitgelachen te worden omwille van fouten. Het is geen slecht idee om, wanneer het is vastgesteld, hier met de klas over te communiceren. Iedereen is uniek en iedereen heeft wel iets. De één heeft een bril, de ander heeft scheve voeten, de volgende heeft krulletjes en iemand anders heeft een wipneus. Iedereen heeft wel iets en het heeft geen zin om iemand uit te lachen omwille van zijn “anders zijn” of omwille van zijn “beperking”.

Deze bachelorproef (met bijhorende brochure) kan leerkrachten, opvoeders, ... bijstaan bij het leren omgaan met kinderen die een kleurzinstoornis hebben of die volledig kleurenblind zijn en komt het tegemoet aan de noden van deze kinderen.

Tevens kan het misschien een opsteker zijn voor de besproken groep en hen helpen bij de problemen waar ze op stuiten.

BIBLIOGRAFISCHE LIJST

- Bergsma, A. (1994). Het geval van de kleurenblinde schilder. *Psychologie*, 13(9), 28-30.
- Centrum voor jeugd en gezin Hardenberg. (s.d.). *Kleurenblind*. Geraadpleegd op 11 maart 2013 via <http://www.cjghardenberg.nl/puber/groei-en-ontwikkeling/zintuigen/kleurenblind>
- Daan. (persoon met kleurenblindheid). (2013). Schriftelijke Mededeling. Via interview.
- d-g, A. (2009). *Alles over kleurenblindheid*. Geraadpleegd op 8 maart 2013 via <http://mens-en-gezondheid.infonu.nl/ziekten/8493-alles-over-kleurenblindheid.html>
- Farnsworth Panel D-15 test.
- Ferenc, S. (2012). *Kleurenblindheid*. Geraadpleegd op 12 maart 2013 via http://kleurenblindheid.com/kleurenblindheid_daltonisme.htm
- Gezondheid NV (s.d.). *Kleurenblindheid of gestoord kleurenzicht*. Geraadpleegd op 8 maart 2013 via http://www.gezondheid.be/index.cfm?fuseaction=art&art_id=3174
- Hardy, L.H.; Rand, M.D.G. & Rittler, PH.D.M.C. (1957). *Pseudoisochromatic plates for detecting, classifying, and estimating the degree of defective color vision*. Verenigde Staten: American Optical-Instrument Division.
- Ishihara, S. (1992). *Ishihara's Tests for Colour Blindness*. Tokyo: Kanehara & Co., LTD.
- Jacobs, S. (oogarts). (2013). Schriftelijke Mededeling. Via e-mail.
- Klaver, I. (januari 2007). *Kleurenblindheid in het onderwijs: problemen en oplossingen*. Geraadpleegd op 12 maart 2013 via <http://www.kleurenblindheid.nl/handleidingen/kleurblindheidinhetonderwijs2007.pdf>
- Ouwerkerk, R. (2012). *Kleur waarnemen*. Geraadpleegd op 29 juni 2013 via <http://www.natuurkunde.nl/artikelen/view.do?supportId=782358>
- Pieter. (persoon met kleurenblindheid). (2013). Schriftelijke Mededeling. Via interview.
- Nieuwe Adviescentrum voor School en Ouders ~ "De Lantaarn" (s.d.) Informatie voor leerkrachten i.v.m. leerlingen met een kleurzinstoornis. *Vlaamse Wetenschappelijke Vereniging voor jeugdgezondheidszorg vzw*. Geraadpleegd op 13 december 2012 via <http://www.vwvj.be>
- Oogcentrum E. Van Caelenberghe. (medewerker). (2012). Mondelinge Mededeling. Via informeel gesprek.
- Sagasser, J. (1989). Mam, welke kleur is dit? *Ouders van nu*, 20(6), 62-63.
- Spileers, W. (1994). Met een afwijkend kleurenzicht valt goed te leven. *UZGezondheidsbrief*, 4(40), 1-2.

Timmer, M. (2006). Kleurenblindheid bij kleuters. *Praxisbulletin*, 23(9), 3-5.

Uvijls, A. & Mortier, V. (1990). *Kleurenzien en stoornissen van de kleurzin: bestemd voor ouders & jongeren*. Gent. Onuitgegeven brochure, Gent: CLB Gent.

van Bolhuis, J. (2010). *Kleurenblind*. Geraadpleegd op 5 maart 2013 via <http://www.kleurenblindheid.nl>

Van Herzeele, K. (CLB-arts). (2012). Mondelinge Mededeling. Via informeel gesprek.